

Bezdroża

travelbook

Gruzja

ERGO
HESTIA

Ubezpieczenie
w podróży

Autor przewodnika: Krzysztof Kamiński

Współpraca: Szymon Opryszek, Magdalena Paluchowska, Ewelina Rzeszódka, Maciej Żemojtel

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja i korekta: Aurelia Hołubowska

Redakcja techniczna: Katarzyna Leja

Projekt okładki: hotmedia

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autorzy oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorzy oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?begrz1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

ISBN: 978-83-246-8519-6

Copyright © Helion, 2014

GRUZJA

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Kup książkę

Poleć książkę

Szatili

Najsłynniejsza miejscowość Chewsuretii to malerka XII-wieczna wieś-twierdza w wąwozie rzeki Argun. Zespół zabudowy składa się z ok. 60 wież mieszkalno-obronnych połączonych ze sobą i tworzących niezwyczajną fortecę.

Kutaisi

Drugie co do wielkości miasto Gruzji to również dawna stolica kraju i jedno z najstarszych miast na świecie. Jego początki datowane są na czasy legendarnego króla Minosa, czyli XVII–XV w. p.n.e. W mitologii greckiej Kutaisi opisane zostało jako miasto Ai w Kolchidzie, do którego po złote runo wyruszyli Argonauci.

Gori

W rodzinnym mieście Józefa Stalina warto zobaczyć nie tylko muzeum Stalina, ale też wspaniałą twierdzę Gori

i bogate zbiory Narodowego Muzeum Historyczno-Etnograficznego.

Uplisciche

Skalne miasto założone w epoce brązu i zarazem dawna rezydencja gruzińskich królów zachwyca rozmiarami, wspaniałą lokalizacją i pięknem zdobień.

Dmanisi

Pośród ruin tego miasta-fortecy odnaleziono skamieniałości czaszek i szczęk istoty człekokształtnej, znanej jako *Homo georgicus*, sprzed 1,8 mln lat!

Wardzia

Miasto-klasztor zostało wydrążone w skale do wysokości 1300 m n.p.m. Pierwotnie kompleks składał się z ponad 3000 pomieszczeń na 13 poziomach. Do dziś zachowało się ponad 250 komnat oraz fragmenty sieci tuneli i systemu wodno-kanalizacyjnego.

Muzeum Sztuki Gruzji w Tbilisi

Przechowywane są tu tak cenne eksponaty, jak złoty krzyżyk królowej Tamary (XII w.) czy Tryptyk Chachulski wykuty w XII w. w szczerym złocie. Warty odwiedzenia jest również dział malarstwa, prezentujący m.in. prace gruzińskiego prymitywisty Nika Pirosmaszwiliego.

Gruzińskie

Muzeum Narodowe w Tbilisi

Na bogate zbiory placówki – ok. 10 tys. eksponatów – składają się przedmioty przybliżające dzieje ziem gruzińskich od paleolitu aż po współczesność. Można tu zobaczyć m.in. pochodzące z Kolchidy klejnoty liczące sobie kilka tysięcy lat.

Narodowe Muzeum Historyczno-Etnograficzne w Gori

W zbiorach placówki znajdują się m.in. narzędzia rolnicze z wczesnej epoki brązu, dokumenty pochodzące z IX–XI w., a także eksponaty związane z gruzińską kulturą, muzyką, architekturą itd.

Muzeum Stalina w Gori

To kontrowersyjne muzeum gromadzi pamiątki po jednym z najsłynniejszych Gruzinów. Można tu zobaczyć np. jedną z dziewięciu pośmiertnych masek Stalina, prezenty, które wódz otrzymał z okazji swoich 70. urodzin, czy jego zestaw do golenia. Obok budynku muzeum stoi 84-tonowy wagon pociągu, którym Stalin podróżował m.in. na konferencję w Jałcie.

Muzeum Sztuki Adżarii w Batumi

Na parterze tej placówki umieszczono galerię sztuki współczesnej z regionu Adżarii, natomiast na pierwszym piętrze można obejrzeć obrazy z XIX i XX w.

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

SWANETIA

W górnej części doliny Inguri, w cieniu najwyższych gór Kaukazu leży Swanetia (სვანეთი) – jeden z najpiękniejszych regionów Gruzji. Zamieszkują ją Swanowie – grupa etniczna od wieków rozwijająca się w pewnej izolacji od innych ludów Zakaukazia. Swanowie żyli dawniej we wspólnotach plemiennych opartych na klanach. Do dziś społeczność ta zachowuje odrębność, której przejawem jest m.in. nasycony archaizmami dialekt.

Jeszcze niedawno podróż do Swanetii wiązała się z pewnym ryzykiem. Na drodze do Mestii ginęło wiele osób, a po kraju krążyły opowieści o porwaniach i napadach zdarzających się w tym regionie. Jednak dzięki staraniom rządu Saakaszwilego, który

chciał uczynić ze Swanetii „Szwajcarię Kaukazu”, sytuacja zmieniła się diametralnie. Wiele obiektów zostało odrestaurowanych, zmodernizowano infrastrukturę turystyczną, otworzono trasy narciarskie. Aby ułatwić dojazd do Swanetii, zbudowano nową, asfaltową drogę do Mestii, a w mieście otworzono małe lotnisko.

Gruzini dołożyli jednak starań, aby nie utracić nic z niepowtarzalnego charakteru regionu. Swanetia jest idealnym miejscem na dłuższe i krótsze wędrowki pośród zachwycających krajobrazów Wielkiego Kaukazu. Obok niesamowitej przyrody, na odwiedzających czekają tu małe, jakby zastygłe w czasie wioski z licznym legendarnymi *koszkebi*, czyli wieżami mieszkalno-obronnymi.

Przydrożne ołtarzyki

W Swanetii można zobaczyć przypominające amerykańskie skrzynki pocztowe przydrożne ołtarzyki stawiane w miejscu, w którymś ktoś zginął na drodze. Wewnątrz takiej skrzyneczki znajduje się najczęściej czacza (gruzińska wódka) oraz popitka. Tradycja nakazuje zatrzymanie się i wypicie za zdrowie zmarłego. Obecnie drogi nie są specjalnie niebezpieczne, ale dawniej, gdy warunki były naprawdę trudne, kierowcy, aby dodać sobie odwagi, zaczęli pić jeszcze przed podróżą, co w połączeniu z kieliszkami wychylanymi po drodze przyczyniało się do powstawania nowych ołtarzyków. Do dziś

wśród niektórych swaneckich kierowców panuje przekonanie, że na zupełnie trzeźwo prowadzić się nie da. Co zaskakujące, nie przekłada się to na liczbę wypadków, które od czasu wybudowania drogi do Mestii należą do rzadkości.

▼ Jeziora Koruldi

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

Lentechi

Lentechi (ლენტეხი), stolica Dolnej Swanetii, to niewielkie, spokojne miasteczko na wschodzie regionu. Wiedzie tędy jedna z tras do Uszguli (zob s. 110), ale podróż nią jest o wiele bardziej kosztowna niż drogą przez Mestię. Ze względu na zły stan trasy, miejscowi jeżdżą do Uszguli niechętnie, za wynajęcie samochodu trzeba zapłacić nawet 400 GEL.

W mieście znajduje się kilka kościołów datowanych na IX–XI w., a w centrum działa **Muzeum Etnograficzne Lada Muselianiego** ul. Czawczawadzis 14; otwarte: wt.–nd. 11.00–17.00; 1 GEL, w którym zobaczymy bogatą kolekcję przedmiotów domowego użytku z regionu oraz m.in. modelitewniki z XVII w.

▼ Mestia

OKOLICE

Na pobliskiej rzece można uprawiać **rafting**. Organizuje go m.in. firma Concord Travel tel.: +995 32 2225151; www.concordtravel.ge; teoretycznie na miejscu istnieje też możliwość wypożyczenia kajaków dla doświadczonych kajakarzy.

Nieopodal Lentechi leży wioska **LEKSURI** znana z dobrze zachowanych **wież obronnych** z IX w.

Dojazd

Marszrutka z Kutaisi do Lentechi rusza codz. o 8.00, 12.00, 14.00 oraz nieregularnie wieczorami (ok. 2 godz.; 7 GEL).

Noclegi

W miejscowości nie ma zbyt dużego wyboru. Wygodne **pokoje** w centrum oferuje np. Chatuna Oniani, ul. Stalinis 42; tel: +995 598415060; 20 GEL/os., 50 GEL z wyżywieniem.

Mestia

Mestia (მესტია) jest stolicą i największą miejscowością Swanetii. W samym mieście żyje 3,5 tys. osób, jednak jeśli doliczyć do tego przylegające wioski, liczba ta urosnie do 14 tys. Centrum zostało niedawno odnowione w ramach rządowego programu promocji regionu.

WARTO ZOBACZYĆ

W Mestii znajduje się kilka **kamiennych cerkwi** o charakterystycznej przysadzistej bryle – najstarsze pochodzą z X–XI w. W każdej z nich (jeśli tylko otrzymamy zgodę na wejście) można obejrzeć piękne, choć często bardzo zniszczone malowidła ścienne.

Warto odwiedzić także **Muzeum Historyczno-Etnogra-**

ficzne ul. Ioselianis 7; otwarte: wt.–nd. 11.00–18.00; 5 GEL. Na szczególną uwagę zasługuje bogata kolekcja przedmiotów liturgicznych – ikon, krzyży, naczyń i ksiąg. Najstarsze datowane są na IX w.

Główną atrakcją miejscowości są jednak słynne swaneckie **wieże obronne**. Jeśli chcemy obejrzeć taką wieżę od środka, możemy po prostu wybrać się na spacer po małych uliczkach Mestii. Ktoś (nierazko dziecko) prędzej czy później zaoferuje nam zwiedzenie swojej przydomowej wieży za symboliczną opłatą.

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

Informacja turystyczna

- ◆ **Biuro informacji turystycznej**, pl. Seti 7 (Setis Moedani 7), tel.: +995 599192970; ticmestia@gmail.com; otwarte: 10.00–19.00, poza sezonem do 18.00.
- ◆ **Centrum Turystyczne Swanetii**, ul. Vitoro Sellas 7; tel.: +995 595358049; www.swanetitrekking.ge. Centrum należy do organizacji pozarządowej. Można tu uzyskać m.in. dokładne opisy tras trekkingowych.

Dojazd

- ◆ **Marszrutka**. Do Mestii dojechać można marszrutkami z Zugdidi (130 km; ok. 3 godz.; 20 GEL). Pierwsza marszrutka podstawiana jest ok. 6.00, potem w ciągu dnia w zależności od liczby chętnych możemy spodziewać się jeszcze jednego lub dwóch minibusów. Bezpośrednie marszrutki jeżdżą do Mestii także spod głównego dworca kolejowego w Tbilisi (codz.; ok. 8 godz.; 30 GEL). Kursy powrotne tak do Zugdidi, jak i do Tbilisi, startują planowo ok. 5.00 rano, ale niekiedy wyjazd opóźnia się nawet o 1,5 godz. „Okazję” do

Mestii można znaleźć także na lotnisku w Kutaisi – cena jest jednak wyższa (ale można negocjować).

- ◆ **Samolot**. Do niedawna do Mestii można było dolecieć samolotem z Tbilisi. Lotnisko jak na razie zostało zamknięte, ale władze planują w nieokreślonej przyszłości przywrócić połączenia lotnicze na podobnych zasadach jak do tej pory. Czartery do Mestii latały w poniedziałki, środy i piątki z Tbilisi o 10.00, z Mestii o 16.00 (150 GEL w obie strony; bilety na stronie Pegasus Airlines, www.flypgs.com). Biuro podróży Vanilla Sky (tel.: +995 32 428428, www.vanillasky.ge) proponowało połączenia z Natachdari (ok. 25 km od Tbilisi) w piątki i niedziele (100 GEL w jedną stronę łącznie z transferem z Tbilisi na lotnisko). Loty do Mestii były jednak często odwoływane ze względu na niesprzyjające warunki pogodowe, co raczej nie zmieni się w przyszłości.
- ◆ **Śmigłowiec**. Jesienią 2013 r. między Tbilisi i Mestią zostało otworzone nowe połączenie powietrzne. Helikoptery (wojskowe

▼ Mestia, plac główny

Kup książkę

Poleć książkę

MI-8!) latają dwa razy w tygodniu (pn. i pt., lot może zostać przełożony przy niesprzyjających warunkach pogodowych; start z Tbilisi o 11.00 niezależnie od liczby pasażerów, lot trwa ok. 1,5 godz.; tego samego dnia o 14.00 helikopter wraca do Tbilisi). Śmigłowiec może zabrać naraz 22 osoby, limit bagażu to 20 kg. Zaskakująca jest cena biletu: 50 GEL, czyli niewiele ponad 90 zł. Nie jest pewne, czy to tylko oferta promocyjna, czy też cena ta utrzyma się dłużej. „W pakiecie” dostajemy możliwość pooglądania fragmentu Wielkiego Kaukazu z lotu ptaka. Dodatkowe informacje i rezerwacje: firma Next Travel, ul. Kostawas 11, Tbilisi; tel.: +995 591512533.

Noclegi

Baza noclegowa w Mestii jest świetnie rozwinięta. Do wyboru mamy luksusowe hotele, małe hoteliki, hostele oraz kwatery prywatne. Szczególnie w tej ostatniej kategorii jest w czym wybierać. Standardowa cena za osobę w pokojach gościnnych to 20 GEL bez wyżywienia, 25 GEL z samym śniadaniem, a z pełnym wyżywieniem 50 GEL.

- ◆ **Guesthouse Koka**, ul. Betlemis 4 (dawny adres: ul. Stalinis 4); tel.: +995 599910831, 598127617; kokachartolani@yahoo.com; 6 pokoi z łazienkami (łącznie 17 miejsc, istnieje także możliwość rozbięcia namiotu), 20 GEL/os. bez wyżywienia, 30–40 GEL z wyżywieniem (zależnie od liczby posiłków dziennie). Około 300 m od centrum Mestii, kwatera z ogrodem i miejscem parkingowym. Przystronne, czyste pokoje (nowy dom). Gospodarze pośredniczą w organizacji wycieczek samochodami 4 × 4, wynajmie koni itp.
- ◆ **Guesthouse Larisa**, ul. Lanczwalis; tel.: +995 595974138; larisamargiani@yahoo.com; 6 miejsc w 3 przytulnych pokojach.
- ◆ **Hostel Nest**, ul. Kachianis 16 (przy drodze do lotniska, ok. 1 km od centrum miasta); tel.: +995 595414443; nocleg 15–20 GEL/os. w pokoju wieloosobowym.

Kup książkę

Poleć książkę

- ◆ **Hostel Seti**, pl. Setis 7 (tuż obok informacji turystycznej), tel.: +995 593678190; 20 GEL/os. Wygodne, czyste ósemki.
- ◆ **Hotel Swaneti**, ul. Tamar Mepis 5; tel.: +995 99 380300; www.hotelswaneti.com; dwójka 140 GEL. W centrum Mestii.
- ◆ **Hotel Tetnaldi**, ul. Margianis 9; tel.: +995 90 123344; www.tetnaldi.ge; dwójki od 140 GEL. Wysoki standard, balkony, ładny widok.
- ◆ **Kwatera prywatna Irma Dżachwliani**, ul. Gablianis 9; tel.: +995 51143516; irma_ushba@yahoo.com; 14 miejsc w 5 pokojach, nocleg z 3 posiłkami 45 GEL.
- ◆ **Kwatera prywatna Nino Ratiani**, ul. Chaftanis 1; tel.: +995 99 183555; ninoratiiani@gmail.com. Przyjemne miejsce, smaczne jedzenie, możliwość wypożyczenia rowerów.

Wyżywienie

Większość przyjezdnych wybiera wyżywienie w miejscach zakwaterowania (które często oferują również prowiant na drogę), dlatego też w mieście nie ma zbyt wielu punktów gastronomicznych. Popularnym lokalem jest **kawiarnia-bar Laila** na placu Seti, zaraz przy informacji turystycznej. Przy ulicy Tamar Mepes 7 znajduje się **bar Cafe Ushba** oferujący dania kuchni gruzińskiej. Naprzeciwko niego działa **targ**, na którym można kupić świeże warzywa i owoce. W okolicach centrum jest kilka małych sklepów spożywczych.

▼ Mestia

OKOLICE

Po drodze z Mestii do Uszgul, we wsi **KALA**, po prawej stronie drogi, na wysokiej górze stoi jedna z najważniejszych świątyń Swanetii – **cerkiew św. Kwiryka** 📍 **dojście ścieżką przez las, ok. 20 min.** Świątynia pochodzi z XI–XII w. Na przestrzeni wieków przynoszono tu różne przedmioty do poświęcenia, jednak nie można ich było wynieść – wszystkie zostawały w środku. Cerkiew otwiera się tylko raz w roku – w dzień św. Kwiryka (28 lipca), czyli na tzw. Kwirykobę, największe i najbardziej znane święto Swanów. Podczas rytuałów w ofierze składane są zwierzęta, z mięsa których przygotowuje się następnie wielką ucztę. W trakcie festiwalu odbywają się różne zawody, np. kto najwięcej razy podniesie dzwon i nim zabije. Obcokrajowcy są na Kwirykobie mile widziani, podobnie jak podczas prawie 50 pozostałych dorocznych swanekich świąt.

Około 8 km od Mestii wznosi się **góra Hacwali**. Z wioski Eli, nieopodal której podąża szlak na to wzniesienie, rozciągają się piękne widoki na swanekie szczyty, można tam także wypożyczyć konie. Zimą Hacwali przyciąga amatorów białego szaleństwa. Na zboczu wybudowano **wyciąg**, jest też kilka **tras narciarskich** o różnym stopniu trudności. Tuż pod wyciągiem, obok **hotelu Hatswali** 📞 **tel.: +995 790918700; dwójka ok. 90 GEL** można wypożyczyć narty. Za sprzęt zapłacimy ok. 25 GEL/dzień, cena jednodniowego karnetu na wyciąg to 15 GEL. Sezon rozpoczyna się w grudniu i trwa do aż maja. Na górze działa też **restauracja Zuruldi** z niesamowitym widokiem na kaukaskie góry. Warto odwiedzić ją także latem.

Okolice Mestii są stworzone do **górskich wędrówek**. Z miasta wiedzie wiele

dobrze oznakowanych tras, co jeszcze nieczęsto zdarza się w Gruzji. Przed rozpoczęciem zdobywania szczytów należy jednak zaopatrzyć się w ciepłe ubrania, zapasy żywności oraz dokładne mapy. Warunki pogodowe w górach są bardzo zmienne, jeśli nie mamy doświadczenia w takich wyprawach, warto wynająć przewodnika lub wybrać krótsze i wymagające mniejszego wysiłku trasy. Dokładne opisy szlaków są dostępne na stronie www.svanetitrekking.ge (po angielsku, niemiecku i rosyjsku).

PROPOZYCJE TRAS

Z Mestii pod lodowiec Czalaadi 📍 **6 km; różnica wysokości 600 m; ok. 5–6 godz.** Trasa rozpoczyna się w Mestii i najpierw wiedzie wzdłuż doliny rzeki Mestiaczala. Po ok. 4,5 km dochodzi się do mostka, za nim droga prowadzi przez las, który po jakimś czasie przechodzi w skały. Szlak jest dobrze oznaczony (biało-żółte znaki). Na końcu czeka wspaniały widok na lodowiec Czalaadi, dający początek rzece o tej samej nazwie, oraz na górę Czadini, znaną z trudnych tras wspinaczkowych.

Z Mestii do jezior Koruldi 📍 **15,6 km (pętla); różnica wysokości 1400 m; ok. 8 godz.** Trasę rozpoczynamy na ulicy Vittoria Selli w Mestii, przechodzimy przez dzielnicę Lechtagi, w pewnym miejscu szlak skręca w prawo i wiedzie przez las w kierunku góry Czchakezagari (należy iść za drogowskazami oraz czerwono-białymi znakami). Z położonych na wysokości 2740 m n.p.m. jezior Koruldi rozpościera się wspaniały widok na znane kaukaskie szczyty: Uszbe (4710), Czadini (4412) oraz Dalakora (3430 m n.p.m.).

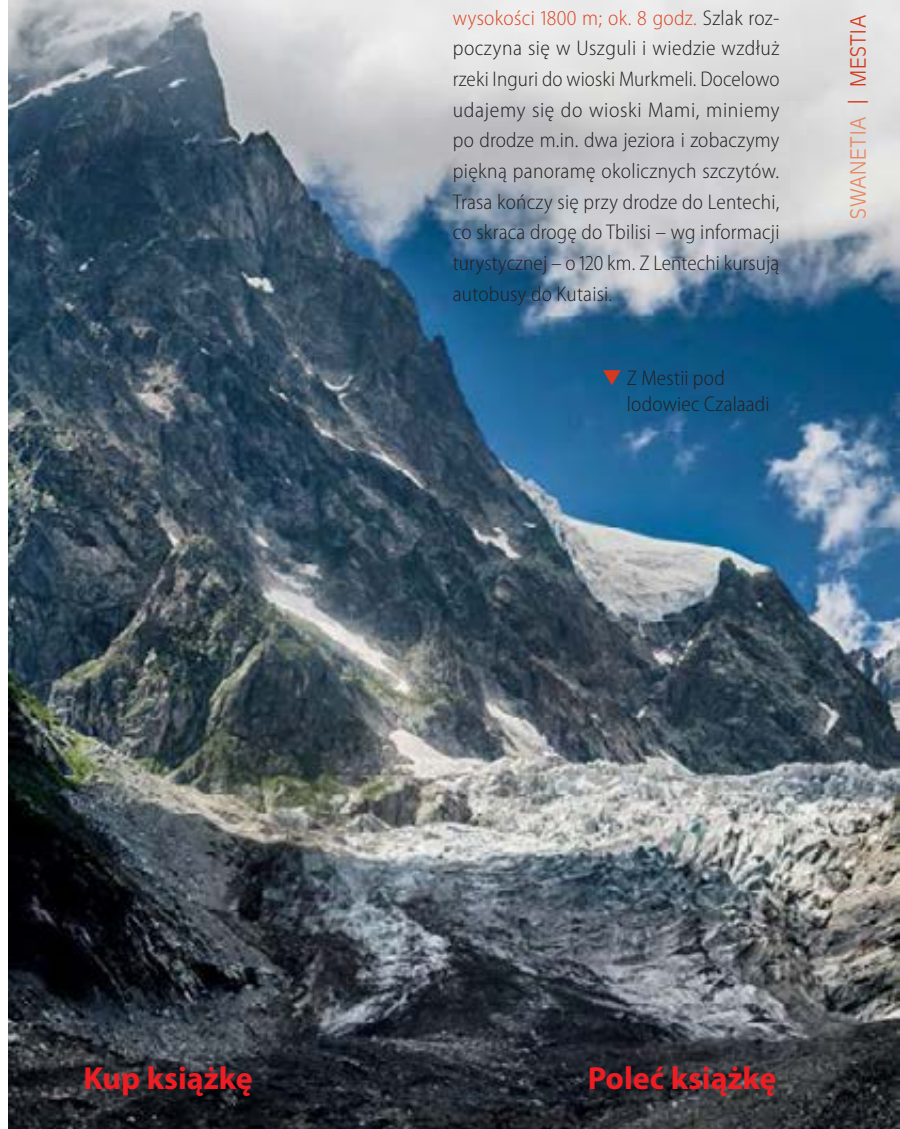
Z Mestii do Mazeri 📍 **16 km; różnica wysokości 1500 m; ok. 8 godz.** Rozpoczy-

namy trasę podobnie jak w kierunku jezior Koruldi, ale przy pierwszym drogowskazu kierujemy się w stronę przełęczy Guli. Czeka nas wspinaczka, będziemy musieli przekroczyć dwa strumienie. Miniemy m.in. położoną w dorzeczu Dolry wioskę Beczo. W czasie spaceru można podziwiać Uszbe (4710 m n.p.m.) oraz Mazeri (4012 m n.p.m.).

Z Mazeri do Eceri 📍 **15 km; różnica wysokości 1000 m; 6–8 godz.** Szlak oznaczony czerwono-białymi znakami na kamieniach i drzewach rozpoczyna się w centrum wioski Mazeri, następnie musimy dotrzeć do kościoła Archaniola w Meziri. Potem wzrasta stopień trudności, męczące może okazać się wejście na Baki (ok. 2400 m n.p.m.).

Z Uszgul do Mami 📍 **23 km; różnica wysokości 1800 m; ok. 8 godz.** Szlak rozpoczyna się w Uszgul i wiedzie wzdłuż rzeki Inguri do wioski Murkmeli. Docelowo udajemy się do wioski Mami, miniemy po drodze m.in. dwa jeziora i zobaczymy piękną panoramę okolicznych szczytów. Trasa kończy się przy drodze do Lentechi, co skraca drogę do Tbilisi – wg informacji turystycznej – o 120 km. Z Lentechi kursują autobusy do Kutaisi.

▼ Z Mestii pod lodowiec Czalaadi

Kup książkę

Poleć książkę

Uszguli

Uszguli (უმგული), miejscowość położona na imponującej, nawet jak na Kaukaz, wysokości (2086–2200 m n.p.m.), to tak naprawdę kompleks czterech malutkich wiosek: Żibiani, Czwibiani, Czażasi oraz Murkmei.

WARTO ZOBACZYĆ

Miejscowość słynie głównie z ponad 30 smukłych **wież obronnych**, wznoszących się nad domami. Wszystkie mają średniowieczny rodowód – dawniej wykorzystywane były do obserwacji okolicy i – przede wszystkim –

jako schronienie dla domowników podczas walk między rodami. Wieże niezwykle malowniczo wyglądają na tle Szchary, najwyższego szczytu Gruzji (5068 m n.p.m.).

W jednej z wież w Czażasi mieści się **muzeum etnograficzne** **otwarte: wt.–nd. 10.00–16.00; 5 GEL** ze zbiorem eksponatów z wykopalisk archeologicznych i przedmiotów liturgicznych, z których najstarsze pochodzą z VIII i IX w. Drugie, nieco mniej oficjalne **muzeum** znajduje się w Żibiani. Tu już trzeba poprosić miejscowych, by znaleźć kogoś, kto ma do niego klucz.

W Uszguli zachowało się kilka starych świątyń. Jedną z nich jest stojąca na skraju wioski **cerkiew Lamaria** (św. Marii) z XI–XII w. z pięknymi freskami datowanymi na czas jej budowy. O powstaniu kościołka opowiada legenda: do pługa zaprzężono dwa nieoswojone byki i pomodlono się do Boga. Byki popędziły przed siebie, po czym nagle stanęły, weszły na skałę i się pokłoniły – w tym właśnie miejscu wybudowano cerkiew. Według tradycji przychodzą tu ludzie, którzy nie mogą doczekać się potomstwa, by modlić się w intencji powiększenia rodziny. Klucze do cerkwi ma staruszka mieszkająca w pobliżu. Obok stoi jedna z baszt uszgulskich (można wejść na górę).

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

MCCHETA-MTIANETIA

Mccheta-Mtianetia (მცხეთა-მთიანეთის) to jeden z najpiękniej położonych regionów Gruzji. Północna część tego obszaru to pasma Kaukazu Wielkiego, ze szczytami sięgającymi od 3500 do ponad 5000 m n.p.m., malowniczymi jeziorami i alpejskimi wioskami oraz budzącą podziw górą Kazbek (5033 m n.p.m.). Region przecina Gruzji-

ska Droga Wojenna z głównym ośrodkiem narciarskim kraju – Gudauri. Stolicą krainy jest Mccheta, dawna stolica Gruzji, w 1994 r. wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO. Nazwa Mtianetia kryje w sobie gruzińskie słowo *mta*, czyli góra, co idealnie oddaje charakter tego regionu.

▼ Mccheta

Mccheta

Mccheta (მცხეთა), dawna stolica gruzińskiego Królestwa Iberii, oddalona jest od Tbilisi o 25 km i stanowi obowiązkowy punkt na trasie zwiedzania Gruzji. Jest jedną z najładniejszych miejscowości w kraju. Znajduje się tu mnóstwo zabytków, z których trzy: katedra Święci Cchoweli oraz monaster Dźwari i Samtawro objęte są ochroną UNESCO.

WARTO ZOBACZYĆ

Jeden z gruzińskich poetów napisał o **★ katedrze Święci Cchoweli** (სვეტიცხოველი): „Patrząc na nią, wierzysz, że Bóg tu jest”. Sto-

jąca w centrum Mcchety XI-wieczna świątynia wyróżnia się na tle innych obiektów o charakterze sakralnym nie tylko swoją wartością artystyczną, lecz również rolą, jaką odegrała w historii narodu gruzińskiego. Jako katedra patriarcalna i siedziba katolikosy – patriarchy, głowy Gruzjińskiego Kościoła Prawosławnego, była duchowym centrum Gruzji. To tu odbywały się uroczystości konsekuracyjne królów i przywódców kościoła, śluby i chrzty koronowanych głów, tu wreszcie chowani byli przywódcy narodu i Kościoła (niektóre z grobowców w katedrze przetrwały do dzisiaj). Podczas najazdów na

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

Gruzję Śweti Cchoweli służyła za schronienie mieszkańcom Mcchety i okolicznych wiosek. Świątynia, ze swoją przebogatą biblioteką, pełniła również ważną funkcję popularyzatora sztuki pisanej. Przetrwwały dowody na to, że księgi wraz ze skarbami przechowywane były w specjalnych schowkach ukrytych w ścianach.

Pierwszy kościół w tym miejscu powstał w tzw. świętym gaju – królewskim ogrodzie w widłach rzek Kura (Mtkwari) i Aragwi. Zbudowano go na polecenie pierwszego chrześcijańskiego króla Gruzji, Miriana, w latach 30. IV w. Był to drewniany niewielki obiekt, którego szczątki odkryto podczas prowadzonych na terenie katedry badań archeologicznych.

W 2. poł. V w., za czasów rządów króla Wachtanga Gorgasalego, gruziński Kościół zyskał niezależność, tj. stał się kościołem autokefalicznym (wcześniej podlegał patriarchatowi Antiochii). W Mcchecie ustanowiona została rezydencja patriarchy z katedrą w Śweti Cchoweli. W czasach tych miasto pełniło funkcję centrum chrześcijań-

stwa nie tylko dla Gruzji, ale i dla całego Kaukazu. Drewniany kościółek nie odpowiadał już rosnącemu autorytetowi religii chrześcijańskiej, z tego też powodu w końcu V w. król Wachtang Gorgasali wydał rozkaz budowy większej, kamiennej trójnawowej świątyni. Jej wymiary znacznie przekraczały wielkość innych słynnych kościołów tamtej epoki, takich jak Cilkani, Bolnisi czy Kchaszmi.

Na początku XI w. na zlecenie patriarchy Melkisedeka I katedra została gruntownie przebudowana. Architekt Arsakidze przekonstruował starą trójnawową bazylikę na charakterystyczny już wtedy dla Gruzji obiekt oparty na planie krzyża. Przyjmuje się, że budowa trwała 19 lat (1010–29). Efekt pracy utalentowanego architekta przetrwał do dzisiaj jedynie z niewielkimi zmianami.

Tragiczna historia Gruzji nie pozostała bez wpływu na katedrę: w wyniku niszczycielskiego trzęsienia ziemi w końcu XIII w. (1283) zawaliła się kopuła świątyni – odbudowana jednak została już w 1. poł. XIV w. przez Giorgia Wspaniałego. Ponownie kopuła legła w gruzach w wyniku ataku wojsk Tamerlana (Timura Kulawego) pod koniec XIV w.

Król Aleksander I odtworzył kolumny, jednak dla wzmocnienia konstrukcji postanowił je odbudować jako masywniejsze, co spowodowało, że utraciły oryginalne piękno. Nawet dziś łatwo dostrzec, jak bardzo różnią się od siebie filary z XI i z XV w. W XI w. sklepienie łukowe było wyższe, a kolumny piękniejsze. Niedługo również odległości pomiędzy kolumnami były jednakowe, po XV-wiecznej odbudowie odstęp pomiędzy dwiema z nich zwiększył się dwukrotnie. Wzmocnienie kolumn można próbować usprawiedliwić obciążeniem, jakie każda z nich musi wytrzymać – ok. 700 ton na jedną kolumnę.

Śweti Cchoweli zbudowana jest z piaskowca i przykryta dachami z bazaltu przywiezionego tu z Algeti. Wzniesiono ją na planie równoramiennej krzyża, zwieńczonego na przecięciu ramion 16-okienną kopułą w kształcie ostrosłupa. Jest jedną z najwyższych świątyni w Gruzji (54 m).

Każda elewacja Śweti Cchoweli zdobna jest już samą różnorodnością kamieni użytych do budowy. Bogata kolorystyka katedry zainspirowała sławnego gruzińskiego pisarza Konstantina Gamsachurdie do stwierdzenia: „Spojrzenie na Śweti Cchoweli jest wspaniałym doznaniem w każdej porze dnia: o poranku przypomina kolor jaszczurki, gdy zapada zmrok, oświetlona jest niemordow-

wanym słońcem i przybiera złocistą barwę, natomiast po zmroku, pod niebem usianym gwiazdami, bryła katedry, pełna dostojeństwa i harmonii, zwraca się ku niebu”.

Mury katedry zdobią też różnego rodzaju **plaskorzeźby**, często o znaczeniu symbolicznym. I tak, bycze głowy symbolizowały rolnictwo (same byki były uważane za święte zwierzęta), a kiście winogron – urodzaj.

Południową elewację katedry dekoruje interesująca kompozycja plaskorzeźb powstała w okresie budowy: winorośl – święta roślina Gruzji, św. Jerzy przebijający smoka, krzyż z opuszczonymi ramionami – symbol chrześcijańskiego zbawienia, dwa gołębie wlatujące z jednego naczynia. Ponadto znajduje się tu symbol wieczności chrześcijaństwa – sześcioskrzydły anioł (serafin), a także scena ukrzyżowania Chrystusa.

Ciekawostką jest znajdująca się na ścianie północnej plaskorzeźba przedstawiająca prawą rękę trzymającą kwadrat z podpisem: „Ręka sługi Arsakidze – wybac mu”. Legenda, którą wykorzystał Konstantin Gamsachurdia w powieści *Ręka wielkiego*

▼ Katedra Śweti Cchoweli

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

Gruzja

- Monastery, skalne miasta, twierdze
- Kuchnia tysiąca smaków
- Prastare tradycje winiarskie
- Plaże Morza Czarnego
- Wyniosłe szczyty Kaukazu

fot. na okładce: Shutterstock.com

Gruzja, należąca geograficznie do Azji, a mentalnie i kulturowo do Europy, to kraj ludzi niezwykle gościnnych i otwartych – prawdziwy raj dla turystów. Zaprasza ich na czarnomorskie wybrzeże, w doliny, gdzie rosną figi i palmy, uprawiane są kiwi i banany, oraz w surowe góry, o szczytach przekraczających pięć tysięcy metrów. Gruzja słynie z żywiołowych tańców, dobrego wina i wybornej kuchni. I mimo swojej coraz większej popularności nadal jest krainą do odkrycia.

 travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne ułatwią zaplanowanie podróży. Przewodnik uzupełniają czytelne mapy, starannie dobrane zdjęcia i liczne ramki z ciekawostkami. Wszystko to w połączeniu z poręcznym formatem i atrakcyjną szatą graficzną sprawia, że Travelbook to najlepszy wybór dla ciekawych świata.

 Bezdroża
Przewodniki Ludzi Ciekawych

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ISBN 978-83-246-8519-6

9 788324 685196 >

Cena 24,90 zł

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA
 Helion SA